Šiek tiek apie rotaną

Parašė Vilius Mažeika
Pirmadienis, 08 Rugpjūtis 2011 21:14

Pirmą kartą rotaną pamačiau prieš daug metų. Prieš šeštojo forto yra du tvenkiniai. Vienoje kalniuko pusėje telkšo didesnis tvenkinys, kitoje – visai maža, baigianti užakti kūdra. Vaikai, pažuvavę didžiajame tvenkinyje sakydavo:
-Einame į mažąjį vėgėlyčių gaudyti.
Keistas man rodėsi žodis "vėgėlytės" tokioje kūdroje. Sugavęs vieną žuvelę ėmiau ją apžiūrinėti. Lietuvos spaudoje tuomet dar nebuvo rašančiųjų apie rotanus. Tik gerokai vėliau pasirodė pirmasis straipsnelis, kad jie užsiveisė netoli Vilniaus esančiame tvenkinyje. Taigi ar nieko apie rotanus nežinojome. Žvejams žuvelės atrodė gražios, patrauklios. Įvairiai jas vadindavo. "Kas čia? –kalbėdavosi pirmąjį kartą rotaną sugavę žvejai. – Šamas ne šamas". Kiti šias žuvis vadindavo "vėgėlytėmis", "lašišaitėmis", "kūjagalviais". Manau, šie natūralūs sulyginimai neblogai apibūdina ir jų išvaizdą. Tik sugavus ši žuvelė man pasirodė panaši į R.Kroto, o vėliau – į J.Virbicko aprašytą žvynagalvį, tik buvo aiškiai per stambi, o ir raštas ant šonų ne toks. Parsinešęs ją namo ėmiau vartyti knygą "Ryby SSSR", iš kurios ir nusprendžiau, jog tai greičiausiai bus rotanas.
Kai apie tai papasakojau prie šeštojo forto meškeriojantiems žvejams, jų nuomonė apie žuvelę iškart pasikeitė. Matyt, jau anksčiau Rusijos tvenkiniuose užsiveisę rotanai užsitarnavo blogą reputaciją. Tiesa, rusų žurnale teko skaityti ir šias žuvis ginančių straipsnių, pavyzdžiui, "Neprenebregaite rotanom" , o taip pat straipsnių, kur rašoma apie tai, kad rotanai gali užaugti gana stambūs.
V.Samoilovas taip rašo apie rotanų gaudymą žiemą nuo ledo viename netoli nuo Maskvos esančiame karjero tvenkinyje:"Kelis kartus lapkričio mėnesį aš lankiausi šiame karjere. Du kartus pakliuvo po 700 gramų sveriantys rotanai ir vieną kartą – 970 g".
Šiame straipsnyje ("Teper veriu") taip pat teigiama, jog žvejai tvirtina , kad šiame karjere pasitaiko daugiau nei kilogramą sveriančių rotanų.
Dabar ir aš galėčiau panašiai pasakyti ("Teper veriu"), nes tvenkinyje prie šeštojo forto pats mačiau, kaip žvejys sugavo apie 0,6 kg sveriantį rotaną. Be to, ir čia, kaip , beje, ir prie kitų tvenkinių, meškeriotojai tvirtina, kad kartas nuo karto šių žuvų pasitaiko ir stambesnių.
Kad tai nėra vien sprindinės žuvelės, kaip kai kurie auroriai teigia, akivaizdžiai rodo ir tai, kad žurnalui "Rybolov" Metų žuvies konkursui galima siųsti sugautą ne mažesnį nei 0,5 kg rotaną.
O dabar norėčiau sugrįžti prie to, kokių teko girdėti kalbų apie rotanus:

“Tai visai smulkios, viską suėdančios, labai greitai besiveisiančios žuvelės”.
Kartais galima skaityti tokius pasisakymus: Kas bus, jei bent keli rotanai paklius į mūsų ežerus ir upes? Tuomet jie užsiveis ir išnaikins visas vietines žuvis”.
Prieš daugelį metų vienas meškeriotojas, prisigaudęs rotanų masalui, nuvažiavo žvejoti prie Lampėdžių ežero, o po žūklės kelias dešimtis žuvelių čia išleido.
- Ką aš padariau! – dejavo žvejys, sužinojęs, kad tai buvo rotanai.
Tačiau nors šias žuvis ten paleido ne jis vienas, manau, ir šiandien Lampėdžių ežere sugauti rotaną būtų didžiausia retenybė.
Kartais būna keista, kai viename žurnalo numeryje skaitai, jog žvejai rotanus sėkmingai naudoja kaip masalą plėšriosioms žuvims gaudyti, o kitame numeryje rašoma, kad jų “neima” jokios Lietuvos plėšriosios žuvys.
Pačiam iš daugelio žvejų teko girdėti, kad jie, rotanus naudodami masalui, sėkmingai gaudė lietuviškus ešerius, lydekas ir kitas plėšriąsias žuvis.
Beje, apie rotanų mėsą. Turiu pastebėti, kad šių žuvų mėsa skani, balta, standi, be ašakų, ir tai ne vien mano, bet ir daugelio ragavusiųjų nuomonė.
O dabar rimtai.
Rotanai iš tiesų labai plėšrios, aplinkos sąlygoms atsparios, lėtai augančios žuvelės. Tačiau jos neapsaugotos spyglių kaip mūsų dyglės, ešeriai ar pūgžliai. Gana lėtos (lėtesnės tik vijūninės žuvys, na, gal dar nėgė, vėgėlė ar šamas). Todėl mūsų plėšriosios žuvys jas sunkiai sugauna. Didesniuose tvenkiniuose ar ežeruose, kur yra ešerių, lydekų ar kitų plėšrūnų, rotanų daug neprisiveisia. Čia, matyt, panašiai kaip su karosais: pakliūna labai retai, bet stambesni (beje, karosų daugiau išsilaiko tarp mūsų plėšriųjų žuvų).
Nors pranašauti dar anksti, bet, manau, didesniems Lietuvos tvenkiniams ar ežeriukams (kur gyvena ešeriai ar lydekos) rotanų užkariavimas negresia. Tačiau visai kitas vaizdas mažuose tvenkiniuose, kūdrose, kur mūsų plėšriosios žuvys neišsilaiko (žiemą išdūsta). Čia rotanai, būdami labai atsparūs nepalankioms aplinkos sąlygoms ir plėšrūs, gali visiškai išnaikinti vietines žuvis bei kitą gyvūniją. Dažniausiai čia gyvenačius karosus, rečiau – saulažuves, vijūnus, lynus.
Teko stebėti keletą nedidelių tvenkinių, kur buvo įleista rotanų, bet veisėsi ir ešeriai , lydekos. Kol tvenkiniuose gyveno ešeriai bei lydekos, rotanų beveik nepakliūdavo, arba pakliūdavo retai. Karosai užkibdavo tik stambūs ir retai. Tačiau kai vieną šaltą žiemą šiuose tvenkiniuose išduso ešeriai, lydekos ir kitos lepesnės žuvys, kitą vasarą čia galima buvo matyti augybę smulkių karosiukų ir rotanų. O vėliau rotanai karosus nustelbė ie ėmė čia karaliauti.
Manau, jog galime imti tai kaip pavyzdį: dideliuose ežeruose ar tvenkiniuose rotanai nepavojingi, bet mažus jie, išnaikindami vietinę fauną, gali visiškai užkariauti.
Galvoju, kad šių nedidelių plėšriųjų žuvų veisti nereikia, tačiau ten, kur jų yra , galima išbandyti laimę meškeriojant. Atminkite, kiekvienas gyvūnas, augalas ar žuvis turi savo vertę – kažką savito, įdomaus, nepakartojamo, savo skonį ir įpročius. Juk bėgant laikui dažnai įsitikiname, kad ir piktžolė, išmesta iš daržo, gali būti nepakeičiama vaistažolė. O rotanai vieninteliai iš gana gausios eleotrinių šeimos labiau išplitę mūsų vidaus vandenyse (kūdrose). Tai gana savotiškos, įdomios ir gražios žuvelės, turinčios savitą gyvenimo būdą ir įpročius. O jų gaudymas anaiptol nėra toks paprastas ir neįdomus (ypač jei žvejojami stambūs rotanai) kaip daug kam atrodo.
Rotanų patinai ypač gražūs būna neršto metu, kai saugo patelės padėtus ikrus. Žuvelės tampa beveik juodos su violetinėmis, blizgančiomis lyg atšvaitai dėmėmis ant šonų ir savotišku gumbu ant galvos.
Rotanus galima meškerioti ir nuo dugno, tačiau geriausia gaudyti tarp dugno ir paviršiaus, kur

dažnai žvejojame ešerius ar lydekas.
Masalui galima naudoti įvairių vabzdžių lervas (musės, uodų), kirmėles ar net tešlą, tačiau dažniausiai meškeriotojai kabina ilgą slieką taip, kad didžioji dalis būtų laisva, raitytųsi ir taip viliotų rotanus. Žvejai išrado ir specialiai šioms žuvims skirtą gaudymo būdą.
Imamas ilgas meškerykotis. Plūdė nereikalinga. Ant valo kabinamas nedidelis švininis svarelis, trumpas pavadėlis ir didokas kabliukas. Meškeriotojas eina krantu ir kiekviename tarpe tarp žolių bando išvilioti rotaną. Štai įleidžiame masalą. Atrodo, nėra nei žuvelės. Masalą judiname iš lėto, virpiname, lėtai keldami aukštyn. Žaidžiame, lyg gaudytume žiemą nuo ledo. Staiga tarp žolių pasirodo didelis juodas rotanas. Jis lėtai, nekaisdamas kūno padėties, artėja prie judančio masalo. Po to staigus šuoliukas, kiek primenantis lydekos, tik trumpesmis, ir rotanas blaškosi ant kabliuko.
Iš tiesų rotanai daugiausia laikosi tarp vandens augalų ir rečiau slepiasi po akmeniu, kerplėša ir pan. Juos galima gaudyti ir žiemą nuo ledo. Galima žvejoti ir žieminėmis blizgutėmis.
O dabar žvilgtelėkime į rotanų kilmę, gimines, iš kur jie atkeliavo.
Nors J. Virbickas rotaną pavadino nuodėguliniu grundalu, jis priklauso ne gausiai grundalų (Gobiidae) šeimai, kurią sudaro apie 1800 rūšių žuvų, o kiek mažesnei eleotrinių (Eleotridae) žuvų šeimai. Jas nuo grundalų lengva atskirti iš to, kad grundalų krūtinės pelekai suaugę ir sudaro čiulptuvą, kuriuo žuvelės prisitvirtina prie dugne esančių akmenų ir kitų kietų daiktų. Eleotrinės žuvys tokio čiulptuvo neturi. Šių žuvų šeimą sudaro apie 300 rūšių mažai judrių plėšrių žuvelių, kurios paplitusios gėluose vandenyse bei jūrų pakraščiuose. Tai nepalankioms gyvenimo sąlygoms gana atsparios žuvys. Kaip nurodo A.M. Kočėtovas, jei vandens telkinys nusenka, vanduo per daug atšąla, ar – priešingai – įkaista, jei labai pasikeičia vandens druskingumas, eleotrinės žuvys įsirausia į dumblą ir ilgam užsnūsta.
Šios žuvys labiau paplitusios šiltesniuose, tropiniuose vandenyse. Įdomus reliktinis eleotras (Typheleotris madagascarencis), gyvenantis požeminiuose Madagaskaro vandenyse (olose). Jis užauga tik iki 8 cm ilgio.
Naujojoje Gvinėjoje gyvenantis “kiliminis” eleotras (Tateurdina ocellicanda) būna iki 6 cm ilgio. Tačiau yra ir nepalyginamai stambesnių šios šeimos žuvų. Australijoje gyvenantis “snaudžiantis” eleotras (Oxyeleotris lineolatus) siekia beveik pusę metro ilgio. Panašaus dydžio būna ir ten pat gyvenantis artimiausias jo giminaitis Heverno eleotras (Oxyeleotris herwerdeni). Pietryčių Azijoje paplitęs marmurinis eleotras (Oxyeleotris marmoratus) užauga iki 40 cm ilgio. Lietuvoje užsiveisęs rotanas Perccottus glehni), kaip žvejai tvirtina, gali būti iki 1 kg ir daugiau svorio.
Į Lietuvos , o prieš tai į Rusijos tvenkinius rotanas atkeliavo iš Tolimojo Amūro baseino ir kitų Tolimųjų Rytų vandens telkinių. Manoma, kad į mūsų tvenkinius jis pakliuvo akvariuminių žuvelių mėgėjų dėka.
Be rotano Amūre gyvena jo giminaitis žvynagalvis (Hypseleotris swinhonis). Kaip nurodo R.Krotas knygutėje “Lietuvos gėlavandenės žuvys”, ši visai smulki žuvelė 1963 metais atsitiktinai pateko ir išplito Dunojaus ežere (Lazdijų r.).
Kitas iš Amūro baseino kilęs rotano giminaitis – cintusas (Pezcottus cinctus) – 1958 metais kartu su žolėdėmis žuvimis buvo užveistas Vidurinės Azijos vandenyse, Ili ir Amudarjos upėse. Cintusas užauga iki 18 cm ilgio. Priešingai nei rotanas, cintusas labiau mėgsta tekantį vandenį. Aktyvus būna naktį. Dažniausiai gyvena upių pakraščiuose pasislėpęs tarp žolių.
Beje, Vidurinės Azijos vandenyse atsitiktinai buvo užveistas ir iš Amūro baseino kilęs grundalų šeimos atstovas – Amūro grundalas (Rhinogobius similis), užaugantis iki 10 cm.
Rytų Azijoje gyvena dar vienas artimiausias “mūsiškio” rotano giminaitis – čalmerso rotanas

(Perccottus chalmersi), galintis siekti 18 cm.
Eleotrinės žuvys paprastai subręsta 8-25 mėnesių. Neršia poromis arba haremais. Vislumas – 150 –1500 ir daugiau ikrelių. Ikreliai vystosi 3-8 dienas, o dar po 2-5 dienų jaunikliai pradeda plaukioti ir maitintis mikroorganizmais.